

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

РОМАНЮК НАТАЛЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 330.3:622.12

**ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ КОМБІНАТІВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Дніпропетровськ – 2014

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано на кафедрі прикладної економіки Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» (м. Дніпропетровськ) Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор

Вагонова Олександра Григорівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Національний гірничий університет»
(м. Дніпропетровськ)
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри прикладної економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор

Варава Лариса Миколаївна,
Державний вищий навчальний заклад
«Криворізький національний університет»
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри менеджменту і
адміністрування;

кандидат економічних наук, доцент

Жилінська Людмила Олександрівна,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя),
доцент кафедри економіки підприємства.

Захист відбудеться «10» грудня 2014 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.080.01 при Державному вищому навчальному закладі «Національний гірничий університет» за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, просп. Карла Маркса, 19, ауд. 4/53.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, просп. Карла Маркса, 19.

Автореферат розіслано «07» листопада 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради О.В. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Гірничо-збагачувальні комбінати (ГЗК) є основним постачальником сировини для підприємств металургійної галузі, що забезпечують значну частину валютних надходжень до бюджету України. В сучасних умовах господарювання перед комбінатами постає низка стратегічних завдань, пов'язаних з подоланням наслідків кризи, що склалась в галузі, та забезпеченням ефективності виробничо-господарської діяльності. Разом з тим, існує низка факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, що негативно впливають на результати функціонування комбінатів та стримують їх подальший розвиток. Основним з таких факторів залишається високий рівень зносу основних засобів. Крім того, в умовах обмеженості власного капіталу особливої актуальності набувають питання залучення та використання позикових коштів для реалізації інвестиційних проектів підприємств. Вплив факторів середовища господарювання обумовлює необхідність узагальнення теоретичних засад і вдосконалення науково-методичних підходів до оцінювання та прогнозування цього впливу на результати діяльності комбінатів з метою визначення основних ризиків і обґрунтування пріоритетних напрямів стратегічного розвитку підприємств.

Проблемі підвищення ефективності функціонування та забезпечення стратегічного розвитку підприємств присвячені наукові праці багатьох зарубіжних вчених, серед яких: І. Ансофф, М. Мескон, М. Портер, А. Стрикленд, А. Томпсон, Й. Шумпетер; а також вітчизняних науковців: О.І. Амоші, М.В. Афанасьєва, О.Г. Вагонової, Л.М. Варава, О.С. Галушко, В.М. Геєця, С.Б. Довбні, Л.О. Жилінської, М.О. Кизима, Н.Г. Метеленко, В.С. Пономаренка, О.В. Раєвньої, А.М. Турила, В.Я. Швеця та ін. Однак, питання оцінювання та прогнозування зміни впливу факторів середовища функціонування на стратегічний розвиток ГЗК вирішені на сьогодні не в повному обсязі. Це підкреслює актуальність розробки науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо визначення напрямів стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів в умовах неповної інформації про ймовірнісні оцінки середовища функціонування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційна робота виконана згідно з держбюджетною темою Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» «Економічне обґрунтування стратегії розвитку підприємств гірничо-збагачувального комплексу» (номер держреєстрації 0113U007644, 2013-2014 рр.), в межах якої автором теоретично обґрунтований науково-методичний підхід до оцінювання та прогнозування зміни рівня показників стратегічного розвитку підприємств.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове узагальнення та розробка науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо економічного обґрунтування напрямів стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів в умовах неповної визначеності середовища господарювання.

Для досягнення мети поставлені та вирішені наступні **завдання**:

узагальнені теоретичні підходи до формування стратегії розвитку залізорудних підприємств в умовах неповної визначеності середовища господарювання;

узагальнені та проаналізовані методичні підходи до оцінювання рівня стратегічного розвитку підприємств;

проаналізований вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на результати діяльності підприємств з видобування, збагачення та перероблення залізорудної сировини;

критично проаналізований інструментарій стратегічного управління підприємствами, що застосовується при оцінюванні впливу факторів середовища господарювання на показники стратегічного розвитку;

удосконалений методичний підхід до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки сукупного впливу факторів в умовах неповної визначеності середовища господарювання;

розроблені науково-методичні засади обґрунтування стратегічних управлінських рішень щодо вибору напрямку розвитку підприємства в умовах неповної визначеності середовища;

обґрунтований методичний інструментарій визначення складу заходів інвестиційного проекту введення в експлуатацію технологічних об'єктів гірничо-збагачувального комбінату;

обґрунтований методичний підхід до визначення черговості реалізації заходів у складі інвестиційного проекту;

виконана апробація одержаних наукових положень та практичних рекомендацій в умовах гірничо-збагачувальних підприємств України.

Об'єкт дослідження – процес стратегічного розвитку промислових підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних засад, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо економічного обґрунтування стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів в умовах неповної визначеності середовища господарювання.

Методи дослідження: експертні оцінки – для визначення факторів впливу на результати господарювання ГЗК, їх сильних та слабких сторін; критичний аналіз – для постановки завдань дослідження та обґрунтування методів їх вирішення; наукове узагальнення та систематизація – для класифікації факторів внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності комбінатів; аналіз та синтез – для визначення напрямку стратегічного розвитку ГЗК; економіко-математичне моделювання – для встановлення залежності результатів діяльності комбінатів від факторів середовища господарювання; математична статистика – для оцінки відповідей експертів щодо визначення факторів впливу на діяльність комбінатів; трендовий аналіз – для аналізу динаміки показників розвитку ГЗК; факторний аналіз – для визначення впливу факторів середовища господарювання на результати діяльності ГЗК; графічний – для наочного зображення та схематичного подання теоретичного матеріалу дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в подальшому

розвитку теоретичних положень і методичних підходів до економічного обґрунтування напрямів стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних підприємств в умовах неповної визначеності середовища господарювання.

Новизна одержаних наукових результатів полягає в такому:

удосконалено:

методичний інструментарій оцінки ймовірності зміни рівня показника розвитку підприємства під впливом факторів середовища господарювання, що, на відміну від відомих, передбачає визначення зваженої ймовірності як добутку ймовірності впливу окремого фактору та його ваги у загальній зміні показника;

методичний підхід до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки впливу факторів середовища господарювання, що, на відміну від відомих, дозволяє на основі побудови факторних моделей одночасно враховувати вагомість, ймовірність і напрям впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на результати діяльності підприємства;

науково-методичні засади обґрунтування стратегічних управлінських рішень щодо вибору напрямку розвитку підприємства в умовах неповної визначеності середовища господарювання, що, на відміну від відомих, дозволяє не тільки виконати ймовірнісну оцінку факторів середовища функціонування, а й урахувати зміни впливу зазначених факторів при прогнозуванні показників розвитку;

дістали подальшого розвитку:

методичний підхід до визначення черговості реалізації заходів у складі інвестиційного проекту підприємства, що, на відміну від існуючих, передбачає встановлення послідовності, яка забезпечує мінімальну суму власних коштів, сплачених за користування кредитом протягом періоду реалізації проекту, з урахуванням суми додаткового прибутку, отриманого при впровадженні окремих заходів;

методичний інструментарій економічного обґрунтування складу заходів інвестиційного проекту щодо введення в експлуатацію технологічних об'єктів гірничо-збагачувальних комбінатів, що, на відміну від відомих, передбачає побудову графіку грошових потоків для послідовних етапів реалізації проекту з урахуванням дострокового введення в дію частини потужності об'єкту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення та методичні підходи, викладені в дисертації, доведені до рівня конкретних методичних розробок і рекомендацій щодо економічного обґрунтування напрямів стратегічного розвитку ГЗК. Основні результати дисертаційних досліджень впроваджені на Інгулецькому ГЗК (довідка № 154 від 15.05.2014 р.) та на ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ» (довідка № 93 від 22.04.2014 р.). Теоретичні розробки автора використовуються в навчальному процесі Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет» МОН України при проведенні занять з навчальних дисциплін «Економіка підприємства», «Економіка та організація інноваційної діяльності», «Менеджмент» (довідка № 27 від 14.04.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій сформульовані й обґрунтовані наукові

положення, висновки та рекомендації щодо економічного обґрунтування стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів. Усі результати наукових досліджень одержані безпосередньо автором та опубліковані в наукових виданнях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті положення, що є результатом особистого дослідження здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки, викладені в дисертації, доповідались й одержали схвалення на 5 науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів» (м. Запоріжжя, 2012 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний менеджмент: проблеми теорії та практики» (м. Кривий Ріг, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Aplikované vědecké novinky – 2014» (м. Прага, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Přední vědecké novinky» (м. Прага, 2014 р.).

Публікації. Основні положення та результати роботи опубліковані в 11 наукових працях, з яких 1 колективна монографія, 5 – у збірниках наукових праць (у тому числі 1 стаття у зарубіжному фаховому виданні та 1 стаття у виданні, віднесеному до міжнародної наукометричної бази SciVerse Scopus), 5 статей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Загальний обсяг названих праць складає 4,1 друк.арк., у тому числі особисто автору дисертації належить 3,4 друк.арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків, що викладені на 159 сторінках. Робота містить 29 таблиць та 33 рисунки, що займають 12 сторінок, список використаних джерел із 152 найменувань на 19 сторінках, 2 додатки на 2 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтована актуальність обраної теми дисертаційної роботи, сформульована мета та завдання дослідження, його об'єкт та предмет, викладені елементи наукової новизни, розкрито практичне значення одержаних результатів, наведені дані про апробацію, публікації, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі «**Теоретичні основи забезпечення стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів**» узагальнені теоретичні підходи до формування стратегії розвитку залізрудних підприємств в умовах неповної визначеності середовища господарювання, проаналізовано методичні підходи до обґрунтування стратегії розвитку суб'єктів господарювання, узагальнена класифікація факторів середовища господарювання, що впливають на розвиток ГЗК.

Проблеми забезпечення ефективності діяльності та стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів України в умовах ринкової

економіки пов'язані з нестабільністю та невизначеністю зовнішнього середовища функціонування, а також з кризою, що склалась в галузі. Це потребує теоретичного обґрунтування та розробки практичних рекомендацій стосовно забезпечення стратегічного розвитку підприємств з виробництва та реалізації залізородної сировини. Узагальнюючи існуючі теоретичні підходи до визначення категорій «стратегічний розвиток» та «стратегія розвитку», уточнений їх зміст відповідно до специфіки господарювання гірничо-збагачувальних підприємств в умовах неповної визначеності середовища господарювання. Під стратегією розвитку комбінату запропоновано розуміти сукупність цілей та методів їх досягнення, що забезпечують перехід комбінату на новий якісний рівень функціонування в умовах неповної визначеності шляхом врахування впливу факторів середовища господарювання. Стратегічний розвиток ГЗК являє собою безперервний, довготривалий процес якісних та кількісних змін його внутрішніх систем, що забезпечуватимуть досягнення основних цілей та формування напрямів подальшого розвитку завдяки врахуванню сукупного впливу факторів середовища господарювання.

Узагальнені види розвитку підприємств за ознаками: середовище господарювання (внутрішній, зовнішній та загальний види), вид потенціалу (виробничий, фінансовий, інноваційний, маркетинговий, управлінський, комунікаційний), напрям (прогресивний та регресивний), можливість управління змінами (керований та некерований), форма (прямолінійний, хвилеподібний, ламаний, спіральний). Узагальнена класифікація видів стратегій розвитку підприємств за масштабом розробки, напрямом діяльності, способом та напрямом розвитку. Це надає повніше уявлення про розвиток підприємства як багатогранний процес.

Визначені недоліки відомих методичних підходів та інструментів стратегічного аналізу середовища господарювання підприємств, основними з яких є складність розрахунку ймовірності позитивного та негативного впливів факторів, оцінки їх ваги в загальній зміні результатів виробничо-господарської діяльності та врахування зміни напряму впливу факторів протягом певного часу. Аргументовано, що при оцінюванні та прогнозуванні рівня небезпеки впливу факторів середовища господарювання на стратегічний розвиток підприємства в умовах неповної визначеності зазначеного середовища, необхідно одночасно враховувати вагомість, ймовірність та напрям впливу факторів.

Узагальнені критерії оцінки, що входять до збалансованої системи показників стратегії розвитку підприємств, серед яких основними є: за фінансовою складовою – показники рентабельності, прибутку, ліквідності, фінансової стійкості; за клієнтською складовою – обсяг продажів, ширина асортименту, частка ринку; за складовою бізнес-процесів – привабливість торгової марки, кількість нових послуг, ефективність використання основних засобів; за складовою навчання та розвитку – витрати на навчання персоналу, показники плинності кадрів, продуктивності праці, мотивації персоналу.

Встановлені фактори внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання, що стримують розвиток ГЗК. Основними з них є як

обмеженість обсягу корисних копалин та підвищення вимог до охорони навколишнього природного середовища, так і рівень зносу основних засобів та обмеженість фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційних програм оновлення та модернізації цих засобів, а також матеріало- та електромісткість продукції, економічна криза в галузі.

В процесі дослідження узагальнена класифікація факторів середовища господарювання, що впливають на результати діяльності гірничо-збагачувальних підприємств, за ознаками: середовище функціонування (внутрішні, зовнішні фактори), характер впливу (позитивні, негативні), рівень урегульованості (контрольовані, неконтрольовані), тривалість впливу (постійні, тимчасові), ступінь взаємообумовленості (незалежні, похідні), напрям впливу (прямої та опосередкованої дії), характер прояву (кількісні, якісні). Вона є основою для оцінювання впливу факторів середовища господарювання на результати виробничо-господарської діяльності комбінатів за умови врахування також ступіню впливу факторів та рівня їх небезпеки.

У другому розділі **«Методичні підходи до визначення напрямів стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів»** встановлений вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на результати господарювання та розвиток ГЗК; сформовані факторні моделі рентабельностей власного капіталу, активів та підприємства; запропонований методичний інструментарій оцінки ймовірності зміни рівня показника розвитку підприємства під впливом факторів середовища господарювання; удосконалений методичний підхід до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки впливу факторів середовища господарювання.

Проаналізований сучасний стан, оцінені потенційні можливості та загрози Інгuleцького, Північного, Центрального, Південного та Полтавського залізорудних комбінатів. Встановлено, що порівняно з 2001 р. підприємства суттєво збільшили обсяги виробництва та реалізації продукції, а також обсяг чистого прибутку. Негативно на діяльності комбінатів позначились кризи 2006 та 2008 рр., однак комбінати залишились незалежними від позикових коштів та рівень їх фінансової стійкості на тепер є високим, за винятком Центрального ГЗК, частка власного капіталу якого в загальній вартості майна склала 32%. Це підтвердило можливість використання гірничо-збагачувальними комбінатами позикового капіталу для реалізації інвестиційних проектів.

Для визначення ступіня впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища господарювання на ефективність виробничо-господарської діяльності ГЗК побудовані економетричні моделі залежності рентабельності підприємства (y) від індексів цін виробників промислової продукції (x_1), ВВП у розрахунку на одну особу (x_2), рентабельності власного капіталу (x_3), зносу основних засобів (x_4), капітальних інвестицій протягом року (x_5) та дебіторської заборгованості (x_6) (табл. 1).

Визначено, що з ймовірністю 99% за критерієм Фішера побудовані економетричні моделі є адекватними. За результатами обчислення частинних коефіцієнтів кореляції, встановлений сильний кореляційний зв'язок між рентабельністю підприємства Північного ГЗК та рентабельністю власного

капіталу, рівнем зносу основних засобів, сумою капітальних інвестицій, а між ВВП, індексом цін виробників та дебіторською заборгованістю – середній. За даними Центрального ГЗК сильний кореляційний зв'язок спостерігається лише між рентабельністю підприємства та рентабельністю власного капіталу, індексом цін виробників, а між рентабельністю діяльності та сумою капітальних інвестицій, рівнем зносу основних засобів – середній. Аналогічно виконаний аналіз економетричних моделей стосовно Південного, Полтавського та Інгuleцького ГЗК. Отже, аргументовано, що з метою підвищення рівня рентабельності, комбінати мають впроваджувати інвестиційні проекти, спрямовані на оновлення та модернізацію основних засобів, а при обґрунтуванні напрямів стратегічного розвитку необхідно враховувати вплив зазначених факторів середовища господарювання.

Таблиця 1

Рівняння залежності рентабельності комбінатів від факторних ознак

Комбінат	Рівняння регресії
Інгuleцький ГЗК	$\hat{y}=18,7-0,064x_1+0,001x_2+0,526x_3-0,000018x_4+0,000014x_5-0,0000035x_6$
Північний ГЗК	$\hat{y}=6,11-0,045x_1+0,0004x_2+0,235x_3-0,000002x_4+0,000006x_5-0,000001x_6$
Центральний ГЗК	$\hat{y}=-26,33+0,27x_1+0,00059x_2+0,174x_3-0,000008x_4+0,0000067x_5+0,0000001x_6$
Південний ГЗК	$\hat{y}=-35,45+0,21x_1+0,0026x_2+0,749x_3-0,000019x_4+0,000085x_5-0,000016x_6$
Полтавський ГЗК	$\hat{y}=1,5-0,0129x_1+0,0001x_2+0,473x_3-0,000001x_4+0,0000004x_5-0,00000021x_6$

Сформовані факторні моделі рентабельностей власного капіталу, активів та підприємства як підґрунтя для оцінювання та прогнозування рівня небезпеки впливу факторів середовища господарювання.

За факторною моделлю залежності рентабельності власного капіталу від рентабельності продажів, коефіцієнту оборотності активів та мультиплікатору капіталу встановлено, що основним фактором, через який доцільно впливати на рентабельності власного капіталу з метою забезпечення його запланованого рівня, є рентабельність продажів.

Факторна модель, що описує залежність рентабельності активів від рентабельності власного капіталу, коефіцієнтів оборотності активів, фінансової автономії надала підстав вважати рентабельність власного капіталу основною факторною ознакою. Стосовно даних Полтавського ГЗК рівень рентабельності активів збільшився за рахунок зміни рівня рентабельності власного капіталу на 11,2%, Північного ГЗК – на 10,4%, Центрального ГЗК – на 11,2%, Інгuleцького ГЗК – на 10,7%, Південного ГЗК – на 1,5%.

Побудова детермінованої факторної моделі рентабельності підприємства дозволила встановити, що основним фактором, який негативно впливає на зазначений показник, є зменшення обсягу реалізації продукції внаслідок кризовою ситуацією в галузі 2006 та 2009 рр.

Шляхом експертного опитування визначені сильні сторони ГЗК, що забезпечують можливість їх подальшого розвитку. Основними з них є досвід роботи на світових ринках (73,1% усіх відповідей експертів); можливість збільшення виробничих потужностей та конкурентоспроможність продукції (69,2%); програма соціальних гарантій і наявність системи професійного

навчання та підвищення кваліфікації (65,4%). Незважаючи на переважання сильних сторін, розвиток комбінатів стримують високий рівень зносу технологічного обладнання (84,6%), недосконала система мотивації персоналу (80,8%), повільне впровадження новітніх технічних засобів та освоєння проектних потужностей, низький інноваційний потенціал (65,4%).

За оцінками експертів (що мають середній ступінь погодженості за коефіцієнтом конкордації Кендела) на розвиток гірничо-збагачувальних комбінатів найбільше впливають їх чистий прибуток, конкурентоспроможність та собівартість продукції, рівень фінансової стійкості та платоспроможності, ціни на енергоресурси. В той же час, найменш впливовими визначені несплачені споживачів, плинність кадрів та рівень зносу основних засобів. Разом з тим, спираючись на результати експертного оцінювання неможна достатньо об'єктивно визначити ступінь впливу факторів середовища господарювання на розвиток підприємств, що обумовлює необхідність удосконалення методичних підходів до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки цього впливу.

Першим етапом удосконаленого методичного підходу до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки впливу факторів середовища господарювання на рівень показників, що характеризують розвиток підприємства, є складання їх факторних моделей. Другий етап полягає у визначенні ваги i -го фактору у загальній зміні обраних показників. Ґрунтуючись на результатах факторного аналізу, вага кожного з факторів дорівнюватиме його частці в загальній зміні значення j -го показника розвитку протягом певного часу

$$B_{\Phi i} = \frac{|\Delta P_{\Phi ij}|}{P_{3AGj}}, \quad (1)$$

де $\Delta P_{\Phi ij}$ – величина, на яку змінився j -й результативний показник розвитку комбінату під впливом i -го фактору; P_{3AGj} – загальна величина, на яку змінився j -й результативний показник розвитку під впливом всіх факторів протягом аналізованого періоду.

При розрахунку ваги i -го фактору розвитку необхідно використовувати позитивні значення зміни рівня результативного показника, тобто загальна зміна рівня результативного показника з урахуванням впливу кожного з факторів визначається так

$$P_{3AGj} = \sum_{i=1}^n |\Delta P_{\Phi ij}|, \quad (2)$$

де n – кількість факторів розвитку, що впливають на зміну рівня j -го результативного показника.

Для прогнозування ваги i -го фактора розвитку в загальній зміні рівня результативного показника на наступний період використовується метод екстраполяції тренду: 1) результати розрахунків ваги факторів протягом певного періоду склали ряд динаміки, який перевіряється на наявність аномальних значень з метою їх усунення для чого застосовується метод Ірвіна; 2) підтверджується існування тренду та його невипадковість методом Фостера-Стюарта, а отримане рівняння лінії тренду є підставою для прогнозування ваги i -го фактору.

Третій етап оцінювання зміни рівня показників, що характеризують розвиток підприємства, спрямований на визначення ймовірності позитивного, негативного або нейтрального впливу факторів середовища господарювання за формулою

$$P^{+(-,0)} = \frac{N^{+(-,0)}}{N}, \quad (3)$$

де $N^{+(-,0)}$ – кількість періодів, протягом яких вплив i -го фактору був позитивним (негативним, нейтральним); N – загальна кількість періодів, що аналізуються.

Оскільки кожен з факторів протягом часу впливає на розвиток комбінату з певною ймовірністю та має певну вагу в зміні показника розвитку, то зважена ймовірність зазначених видів впливу i -го фактору визначатиметься так

$$3P^{+(-,0)}_i = P^{+(-,0)}_i \times B_{\phi i}, \quad (4)$$

де $P^{+(-,0)}_i$ – ймовірність позитивного (негативного, нейтрального) впливу i -го фактору розвитку; $B_{\phi i}$ – вага i -го фактору розвитку.

В різні періоди кожен з факторів середовища господарювання може впливати на показник розвитку підприємства різним чином, тому з метою оцінки рівня небезпеки фактору визначена загальна зважена ймовірність зміни j -го показника за формулою

$$P_{\Pi j} = 3P_i^+ - 3P_i^-. \quad (5)$$

Ймовірність нейтрального впливу факторів середовища господарювання при визначенні загальної ймовірності не враховується, оскільки він не змінює результатів діяльності підприємства. Доцільно відзначити, що розраховане значення зваженої ймовірності зміни рівня показника розвитку може бути як позитивним, від'ємним, так і дорівнювати нулю. Позитивний результат виразу (5) обумовлює віднесення фактору до групи сприятливих, негативний – до групи небезпечних. Якщо за розрахунком зважена ймовірність дорівнюватиме «0», то ймовірність як позитивного, так і негативного впливів i -го фактору складає 50%, а оцінка рівня небезпеки його впливу відбувається відповідно до ваги фактору в загальній зміні показника розвитку.

В третьому розділі «**Організація забезпечення стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів**» удосконалений методичний інструментарій обґрунтування складу заходів інвестиційного проекту щодо введення в експлуатацію технологічних об'єктів підприємства та методичний підхід до визначення черговості реалізації заходів у складі інвестиційного проекту підприємства; наведені результати практичної реалізації наукових положень та рекомендації в умовах гірничо-збагачувальних підприємств України.

Обґрунтований вище методичний підхід до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки факторів середовища господарювання уможливорює одночасне врахування ймовірності впливу, його напряму та вагомості фактору в загальній зміні рівня показника розвитку підприємства (рис. 1), отже, забезпечує більш об'єктивну оцінку ступеню впливу зазначених факторів.

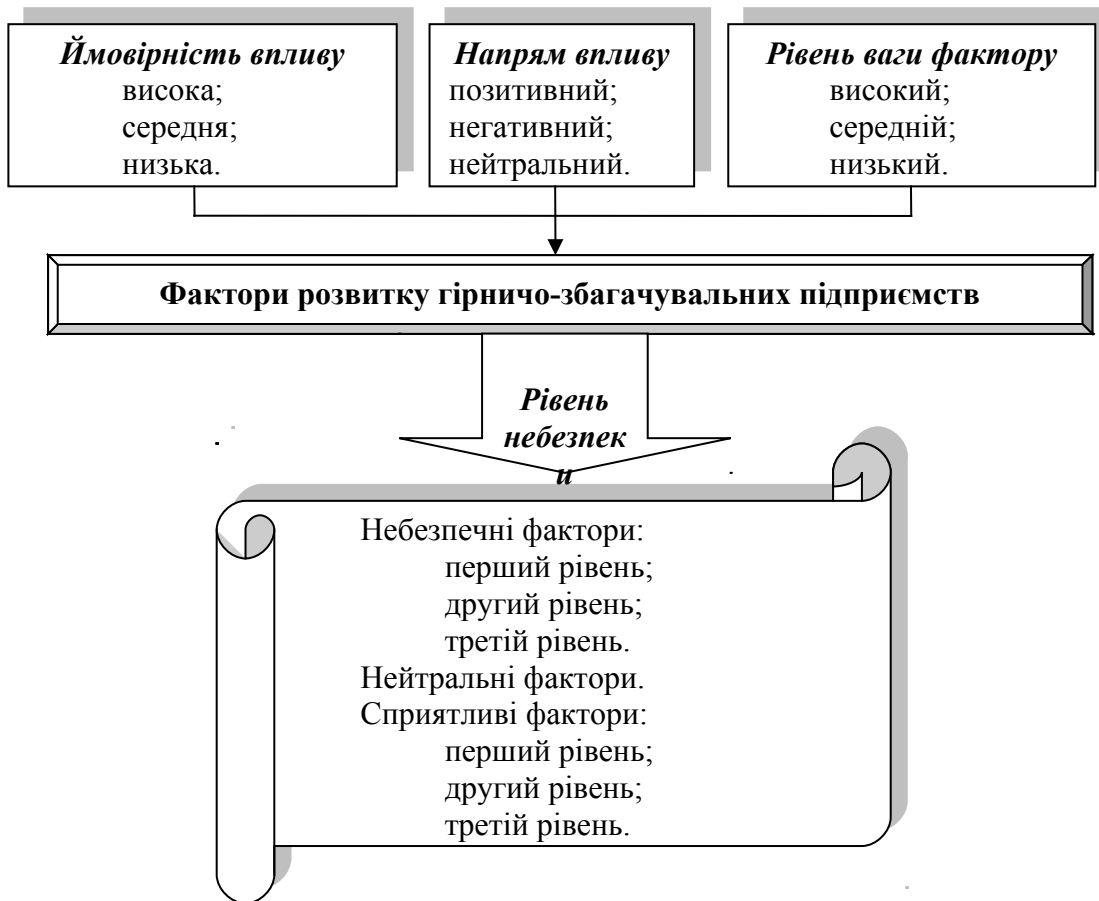

Рис. 1. Розподіл факторів, що впливають на розвиток підприємств

Грунтуючись на розподілі факторів середовища відповідно до їх рівня небезпеки, удосконалені науково-методичні засади обґрунтування стратегічних управлінських рішень щодо вибору напрямку розвитку підприємства в умовах неповної визначеності середовища господарювання:

1. Небезпечні фактори:

- першого рівня – фактори, зважена ймовірність негативного впливу яких на розвиток підприємства складає 0,469 та вище, а також фактори, зважена ймовірність впливу яких дорівнює нулю, проте рівень ваги високий;
- другого рівня – фактори, зважена ймовірність негативного впливу яких знаходиться в межах $0,102 \leq 3P_i < 0,469$, а також $3P_i = 0$, якщо рівень ваги середній;
- третього рівня – фактори, для яких виконується умова $0 < 3P_i < 0,102$ та фактори, зважена ймовірність впливу яких дорівнює нулю, проте рівень ваги низький.

2. Нейтральні фактори, вага в зміні рівня результативного показника та ймовірність впливу яких дорівнює нулю.

3. Сприятливі фактори:

- першого рівня – зважена ймовірність їх позитивного впливу дорівнює 0,469 та вище;
- другого рівня – фактори, зважена ймовірність позитивного впливу яких знаходиться в межах $0,102 \leq 3P_i < 0,469$;
- третього рівня – зважена ймовірність позитивного впливу факторів на

розвиток підприємства знаходиться в межах $0 < 3P_i < 0,102$.

Небезпечні та сприятливі фактори першого та другого рівня є першочерговими для врахування при визначенні напрямку розвитку підприємства, оскільки є основними важелями, за допомогою яких можливо впливати на результати діяльності підприємства. Розроблені заходи, спрямовані на досягнення запланованого рівня розвитку, мають посилювати вплив сприятливих факторів та зменшувати вплив небезпечних.

Для прогнозування показника розвитку підприємства визначається рівень його зміни внаслідок впливу кожного з факторів середовища протягом певного періоду. На основі отриманих результатів, що утворюють ряд динаміки (після перевірки на наявність аномальних значень та тренду за методом Фостера-Стюарта) здійснюється прогнозування зміни рівня показника розвитку внаслідок впливу фактора середовища господарювання, що аналізується. Ймовірне значення зміни рівня показника розвитку впродовж періоду t встановлюється за формулою

(6)

де P_i – ймовірність впливу фактору середовища протягом періоду t ; S_i – рівень зміни показника розвитку протягом періоду t під впливом i -го фактору середовища господарювання.

З урахуванням впливу сукупності факторів середовища господарювання загальна сума зміни показника розвитку дорівнюватиме

(7)

Практична значущість розробленого методичного підходу підтверджена на практиці за даними Південного (ПівдГЗК), Північного (ПівнГЗК), Центрального (ЦГЗК), Інгuleцького (ІнГЗК) та Полтавського (ПГЗК) гірничо-збагачувальних комбінатів. Встановлено, що сприятливим фактором 2-го рівня для ІнГЗК, ЦГЗК, ПівнГЗК, ПівдГЗК та 1-го рівня для ПГЗК є рентабельність продажів. Небезпечним фактором визначений мультиплікатор капіталу, що віднесений до факторів 3-го рівня безпеки за даними всіх комбінатів, крім ПівнГЗК (2-го рівня безпеки). Отже, заходи, спрямовані на подальший розвиток комбінатів, мають забезпечити збільшення обсягів реалізації.

Найбільш вагомим фактором, що позитивно впливає на рівень рентабельності гірничо-збагачувальних комбінатів, є виручка від реалізації продукції. Його вага в загальній зміні рівня рентабельності складає від 27,9% на ПівнГЗК до 42,9% на ІнГЗК, а ймовірність позитивного впливу – від 0,8 на Південному, Північному та Центральному ГЗК до 0,9 на Інгuleцькому ГЗК. До групи небезпечних факторів, що мають низьку вагу, проте негативний напрям та високу ймовірність впливу, віднесено собівартість продукції (всі ГЗК), інші операційні витрати (ПівнГЗК, ЦГЗК та ІнГЗК), що мають низьку вагу та середню ймовірність негативного впливу.

Ґрунтуючись на аналізі результатів господарювання ГЗК, визначений напрям їх розвитку, що передбачає розробку та впровадження інвестиційних проектів, спрямованих на підтримання та подальше підвищення виробничої потужності шляхом оновлення, модернізації та введення в експлуатацію додаткового технологічного устаткування. Це має забезпечити ефективність

функціонування комбінатів на основі інноваційних програм із використання нових технологічних рішень.

Удосконалено методичний інструментарій обґрунтування складу заходів інвестиційного проекту щодо введення в експлуатацію технологічних об'єктів ГЗК при використанні залученого капіталу. На основі вхідних та вихідних грошових потоків проекту складається графік його послідовних етапів, що враховує можливість дострокового введення в експлуатацію частини потужності технологічного об'єкту: 1) отримання 1-го траншу кредиту на підготовчі операції; 2) початок капітального будівництва, отримання заздалегідь встановлених обсягів траншів та початок сплати відсотків за використання кредитом; 3) початок експлуатації частини нових об'єктів, отримання останніх кредитних траншів та сплата відсотків; 4) введення в експлуатацію проектної потужності в повному обсязі, повна виплата відсотків та тіла кредиту (рис. 2).

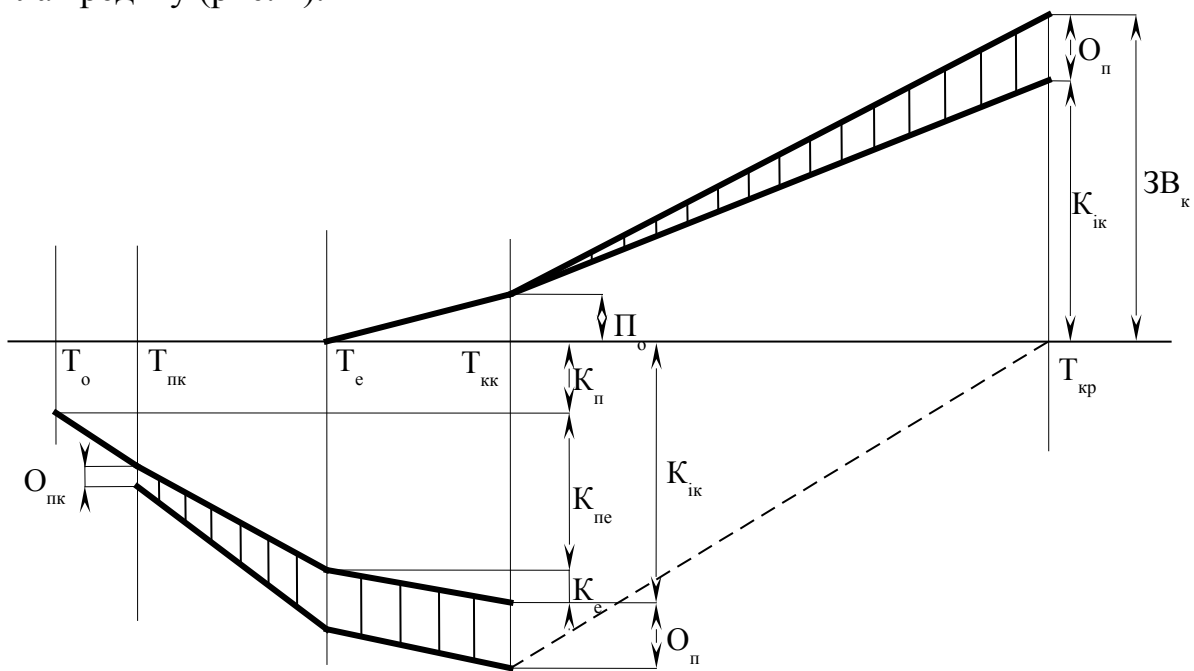

Рис. 2. Графік інвестування проекту введення в експлуатацію технологічних об'єктів ГЗК: T_o , $T_{пк}$ – відповідно початкові моменти отримання кредиту та сплати відсотків за його використання; T_e – початок експлуатації нового технологічного об'єкту; $T_{кк}$ – кінцевий момент надання кредиту; $T_{кр}$ – кінцевий момент розрахунку за використанням кредиту; K_n – початковий капітал, що надається в момент T_o для реалізації 1-го етапу проекту; $K_{пе}$, K_e – відповідно капітал, що надається для введення в дію технологічного об'єкту протягом 2-го та 3-го етапів реалізації проекту; O_n – обсяг сплати відсотків за використанням кредиту (за весь час інвестування); $O_{пк}$ – початковий обсяг сплати залученого кредиту; P_o – додатковий прибуток, що отримує комбінат протягом 3-го етапу в результаті часткового введення в експлуатацію частини потужності об'єкту; $K_{ік}$ – обсяг кредиту на реалізацію проекту у повному обсязі; $3B_k$ – загальні витрати комбінату на реалізацію проекту.

Практична значущість розробленого інструментарію підтверджена шляхом формування інвестиційного графіку введення в експлуатацію дробильно-перевантажувального пункту. Встановлено, що введення в експлуатацію частини основних засобів протягом 3-го етапу забезпечить

скорочення періоду повернення кредиту на місяць та зменшення загальної суми коштів, що комбінат має сплатити банку, на 3,7 млн. грн.

Для підприємств при розробці та реалізації інвестиційних проектів важливим аспектом є визначення можливості зменшення суми, сплаченої за користування залученими коштами. Тому, обґрунтований методичний підхід до визначення черговості реалізації заходів у складі інвестиційного проекту підприємства, в основу якого покладена мінімізація загальної величини власних коштів, що сплачується комбінатом за користування кредитом протягом всього періоду реалізації проекту. При цьому враховуються суми додаткового прибутку, отриманого при впровадженні окремих проектних заходів

(8)

де BVK_t – сума коштів, що сплачує комбінат за користування кредитом у t -му році, за відрахуванням додаткового прибутку; t – рік погашення кредиту, $t = 1 \dots T$.

За допомогою запропонованого підходу визначена послідовність реалізації заходів інвестиційного проекту з енергозбереження на Інгулецькому ГЗК: перший захід – модернізація приводу горизонтальних конвеєрів, другий – установка частотного перетворювача на привід насоса та третій – впровадження системи автономного постачання об'єктів стислим повітрям. За цієї умови 66% виплат за кредит комбінат сплатить за рахунок додаткового прибутку від реалізованих заходів, а залишок сплати буде мінімальним і складе 34% від загальної суми чи близько 319 тис. грн.

ВИСНОВКИ

У дисертації, що є завершеною науковою роботою, вирішене актуальне наукове завдання з узагальнення та розробки науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо економічного обґрунтування напрямів стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів в умовах неповної визначеності середовища господарювання.

До найбільш суттєвих висновків, одержаних в результаті проведених досліджень, належать такі:

1. Встановлено, що нестабільні умови господарювання, посилені економічною кризою, зумовлюють необхідність оцінювання та прогнозування впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на результати діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів як підґрунтя для визначення стратегічних напрямів їх розвитку.

2. На основі узагальнення існуючих теоретичних підходів до формування стратегії розвитку підприємств доведена доцільність оцінки впливу факторів середовища господарювання на результати діяльності підприємств при обґрунтуванні стратегічних напрямів їх розвитку. Запропоновано розглядати стратегію розвитку комбінату як сукупність цілей та методів їх досягнення, що забезпечать перехід комбінату на новий якісний рівень функціонування за умови врахування впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Цей рівень ґрунтується на безперервному, довготривалому процесі якісних та кількісних змін внутрішніх систем комбінату для реалізації основних цілей в умовах сукупної дії факторів при неповній визначеності середовища господарювання.

3. В результаті узагальнення методичних підходів до оцінювання рівня стратегічного розвитку підприємств аргументована доцільність використання збалансованої системи показників для аналізу та оцінки результатів діяльності підприємств, а також обґрунтування напрямів їх стратегічного розвитку. Встановлено, що при використанні існуючих складових системи показників (фінансова, клієнтська, бізнес-процеси, навчання та розвиток) слід враховувати специфіку господарювання гірничо-збагачувальних комбінатів, що дозволить оцінити їх діяльність як роботу цілісної системи, яка розвивається в умовах неповної визначеності середовища господарювання.

4. В результаті аналізу впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на результати діяльності підприємств із видобування, збагачення та перероблення залізорудної сировини встановлено, що зміна рівня рентабельності комбінатів на 96-99% залежить від індексів цін виробників промислової продукції, ВВП у розрахунку на одну особу, рентабельності власного капіталу, зносу основних засобів, капітальних інвестицій та дебіторської заборгованості. Встановлений сильний зв'язок результатів діяльності зі ступенем зносу основних засобів та капітальними інвестиціями дозволив аргументувати важливість реалізації інвестиційних проектів, спрямованих на оновлення та модернізацію основних засобів, як напряму стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів.

5. На основі критичного аналізу інструментарію стратегічного управління підприємствами доведена необхідність врахування ймовірнісного характеру зміни рівня показника розвитку підприємства, виходячи зі зваженої ймовірності як добутку ймовірності впливу окремого фактору та його ваги у загальній зміні зазначеного показника. Це дозволяє більш обґрунтовано визначити ступінь впливу окремого фактору середовища господарювання на результати діяльності підприємства.

6. Обґрунтовано методичний підхід до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки впливу факторів середовища, який, ґрунтуючись на результатах факторного моделювання, уможливорює визначення ймовірності та напряму впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища на результати діяльності комбінатів, а також ваги факторів у загальній зміні показника розвитку. Це забезпечує об'єктивну оцінку впливу сукупності факторів середовища господарювання на результати діяльності комбінатів.

7. На основі дослідження науково-методичних засад обґрунтування управлінських рішень щодо вибору напряму стратегічного розвитку підприємства доведена необхідність здійснення не тільки ймовірної оцінку факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, але й урахування зміни їх впливу при прогнозуванні показників розвитку. Це забезпечує обґрунтований розподіл факторів за рівнем їх небезпеки та об'єктивність визначення важелів впливу на результати діяльності підприємства, що є основою для визначення

стратегічного напрямку його розвитку.

8. За результатами дослідження методичного інструментарію визначення складу заходів інвестиційних проектів підприємств аргументована доцільність врахування можливості дострокового введення в дію частини потужності технологічного об'єкту з відповідним скороченням часу користування залученими коштами. Розвинуто зазначений методичний інструментарій за рахунок побудови графіку вхідних та вихідних грошових потоків проекту, завдяки чому спрощується процес порівняння цих потоків за послідовними етапами реалізації проекту з урахуванням можливості дострокового введення в дію частини потужності технологічного об'єкту.

9. Обґрунтовано методичний підхід до визначення черговості реалізації заходів у складі інвестиційного проекту підприємства, що забезпечує мінімізацію власних коштів, сплачених за користування кредитом протягом реалізації проекту, з урахуванням суми додаткового прибутку, отриманого при впровадженні окремих заходів. Доведено, що використання розробленого підходу дозволить менеджменту підприємства порівнювати суми кредитних виплат залежно від послідовності реалізації заходів інвестиційного проекту.

10. На прикладі ПАТ «ІнГЗК» та ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДІНГ» підтверджена доцільність реалізації розроблених науково-методичних положень та рекомендацій у практичній діяльності гірничо-збагачувальних комбінатів шляхом впровадження інструментарію оцінювання та прогнозування рівня показників розвитку підприємства та теоретичних підходів до оцінки інвестиційного проекту введення в експлуатацію технологічних об'єктів, завдяки чому отримано економічний ефект – 3,7 млн. грн.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Романюк Н.М. Оцінка впливу факторів середовища господарювання на ефективність функціонування гірничо-збагачувальних комбінатів / Н.М. Романюк // Управління виробничим та інфраструктурним розвитком економічного потенціалу України : [монографія] / за заг. ред. В.П. Волкова. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – С. 390-409.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Романюк Н.М. Дослідження впливу факторів на рентабельність активів гірничо-збагачувальних комбінатів / Н.М. Романюк // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту : зб. наук. пр. – Луцьк, 2012. – №5. – С. 170-180.

3. Романюк Н.М. Оцінка ймовірності зміни рівня показників розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів / Н.М. Романюк // Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Хмельницький, 2012. – № 7 (17). – С. 281-285.

4. Романюк Н.М. Експертна оцінка напрямів розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів / О.Г. Вагонова, Н.М. Романюк // Економічний вісник НГУ. – 2013. – № 4 (44). – С. 29-35. *Особистий внесок*: виконаний аналіз

відповідей респондентів, оцінений вплив факторів середовища господарювання на розвиток гірничо-збагачувальних комбінатів, обґрунтовані напрями стратегічного розвитку комбінатів.

5. Романюк Н.М. Экономическое обоснование инвестиционного проекта строительства объектов горно-обогатительного комбината / О.Г. Вагонова, Н.М. Романюк // Вестник Полоцкого государственного университета. Экономические и юридические науки. Экономика и управление – Новополоцк, 2014. – № 6. – С. 16-21. *Особистий внесок*: запропоновані методичні положення до обґрунтування змісту та порядку реалізації інвестиційного проекту введення в експлуатацію потужності технологічних об'єктів гірничо-збагачувальних комбінатів.

6. Романюк Н.М. Economic justification stages of the investment project of mining and processing enterprise / О.Г.Вагонова, Н.М. Романюк // Науковий вісник НГУ. – 2014. – № 3 (141). – С. 159-164. (Внесений у міжнародну наукометричну базу SciVerse Scopus). *Особистий внесок*: удосконалений методичний підхід до визначення черговості реалізації заходів у складі інвестиційного проекту гірничо-збагачувальних комбінатів.

Матеріали наукових конференцій:

7. Романюк Н.М. Оцінка впливу факторів середовища господарювання на розвиток гірничо-збагачувальних комбінатів / Н.М. Романюк // Сталий розвиток підприємств, регіонів, країн : Матер. міжн. наук.-практ. конф. (5-7 листоп. 2012 р.). – Дніпропетровськ: НГУ, 2012. – Т. 1. – С. 150-151.

8. Романюк Н.М. Діяльність вертикально-інтегрованих компаній в гірничо-металургійній сфері / Н.М. Романюк, О.О. Кириченко // Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів : Матер. міжн. наук.-практ. конф. (18-19 жовт. 2012 р.). – Запоріжжя: ЗНУ, 2012. – С. 350-352. *Особистий внесок*: розглянуті особливості функціонування гірничо-збагачувальних комбінатів як складової вертикально-інтегрованої компанії.

9. Романюк Н.М. Оцінка впливу рівня зносу основних засобів на собівартість продукції / Н.М. Романюк // Сучасний менеджмент: проблеми теорії та практики : Матер. всеукр. наук.-практ. конф. (25 квіт. 2014 р.). – Кривий Ріг: «Діоніс», 2014. – С.208-209 .

10. Романюк Н.М. Аналіз факторів внутрішнього і зовнішнього середовища як підґрунтя розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів / Н.М. Романюк // Aplikované vědecké novinky – 2014 : materiály X mezinárodní vědecko – praktická konference, (27 červenců-05 srpna 2014 r.). – Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o, 2014. – S. 90-94.

11. Романюк Н.М. Класифікація факторів, що впливають на розвиток гірничо-збагачувальних комбінатів / Н.М. Романюк // Pokročilý výzkum a vývoj – 2014 : materiály XI mezinárodní vědecko – praktická konference, (27 srpna 2014 r.). – Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o, 2014. – S. 86-91.

АНОТАЦІЯ

Романюк Н.М. Економічне обґрунтування стратегічного розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», Дніпропетровськ, 2014.

Дисертація присвячена науковому узагальненню та розробці науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо економічного обґрунтування напрямів стратегічного розвитку ГЗК в умовах неповної визначеності середовища господарювання.

Узагальнені теоретичні підходи до формування стратегії розвитку залізорудних підприємств в умовах неповної визначеності середовища господарювання; узагальнені та проаналізовані методичні підходи до оцінювання рівня стратегічного розвитку підприємств. Оцінений вплив факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на результати діяльності підприємств з видобування, збагачення та перероблення залізорудної сировини. Обґрунтовано методичний інструментарій оцінки ймовірності зміни рівня показника розвитку підприємства під впливом фактору середовища господарювання. Удосконалений методичний підхід до оцінювання та прогнозування рівня небезпеки впливу факторів середовища господарювання на розвиток комбінату. Розвинуто методичний інструментарій обґрунтування складу заходів інвестиційного проекту введення в експлуатацію технологічних об'єктів підприємства. Науково обґрунтована доцільність застосування методичного підходу до визначення черговості реалізації заходів у складі інвестиційного проекту підприємства.

Ключові слова: гірничо-збагачувальні комбінати, стратегія, стратегічний розвиток, середовище господарювання, фактор, ймовірність впливу, інвестиційний проект.

АННОТАЦИЯ

Романюк Н.Н. Экономическое обоснование стратегического развития горно-обогатительных комбинатов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Государственное высшее учебное заведение «Национальный горный университет», Днепропетровск, 2014.

Диссертационное исследование посвящено научному обобщению и разработке научно-методических подходов и практических рекомендаций для экономического обоснования направлений стратегического развития ГОКов в условиях неполной информации о среде хозяйствования.

В результате обобщения существующих теоретических подходов к формированию стратегии развития предприятия доказана целесообразность оценки влияния факторов внешней и внутренней среды на результаты деятельности предприятий при обосновании стратегических направлений их

развития. Предложено рассматривать стратегию развития комбината как совокупность целей и методов их достижения, которые обеспечивают переход комбината на новый качественный уровень функционирования путем учета влияния факторов внутренней и внешней среды. Этот уровень достигается благодаря стратегическому развитию, а именно непрерывному, длительному процессу качественных и количественных изменений внутренних систем комбината, обеспечивающих достижение основных целей в условиях неопределенности путем учета влияния совокупности указанных выше фактов.

Доказана целесообразность использования сбалансированной системы показателей для анализа и оценки результатов деятельности предприятий, а также обоснования направлений их стратегического развития. Установлено, что при использовании существующих показателей, относящихся к составляющим системы, необходимо учитывать специфику хозяйствования горно-обогатительных комбинатов, что позволит оценить их деятельность как работу целостной системы, которая развивается в условиях ограниченности информации относительно влияния среды хозяйствования.

Установлена зависимость уровня рентабельности комбинатов от индексов цен производителей промышленной продукции, ВВП в расчете на одного человека, рентабельности собственного капитала, износа основных средств, капитальных инвестиций и дебиторской задолженности. Доказано существование тесной связи результатов деятельности комбинатов со степенью износа основных средств и капитальными инвестициями, что подтверждает необходимость реализации инвестиционных проектов, направленных на обновление и модернизацию основных средств.

Доказана необходимость учета изменений уровней показателей, которые характеризуют развитие предприятия, путем определения взвешенной вероятности как произведения вероятности влияния отдельного фактора и его веса в общем изменении указанного показателя. Усовершенствован методический подход к оценке и прогнозированию уровня безопасности воздействия факторов среды, который, основываясь на результатах факторного моделирования, позволяет определить вероятность и направление влияния факторов на результаты деятельности комбинатов, а также вес факторов в общем изменении показателя развития.

В ходе исследования методического инструментария определения мероприятий инвестиционных проектов аргументирована целесообразность досрочного ввода в эксплуатацию части мощности технологического объекта с соответствующим сокращением времени использования привлеченных средств. Предложен методический инструментарий построения графика входящих и исходящих денежных потоков проекта, благодаря чему упрощается процесс сравнения этих потоков по последовательным этапам реализации проекта.

Усовершенствован методический подход к определению очередности реализации мероприятий в составе инвестиционного проекта предприятия, который обеспечивает минимизацию собственных средств, выплаченных за использование кредита в течение реализации проекта, с учетом суммы дополнительной прибыли, полученной при внедрении отдельных мероприятий.

Практическая апробация разработанных научно-методических положений и рекомендаций позволила сделать вывод о целесообразности ее использования в практической деятельности горно-обогатительных комбинатов Украины.

Ключевые слова: горно-обогатительный комбинат, стратегия, стратегическое развитие, среда хозяйствования, фактор, вероятность воздействия, инвестиционный проект.

ABSTRACT

Romayuk N. Economic substantiation for strategic development of mining-and-processing integrated works. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences; specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by economic activity). – State Higher Educational Institution “National Mining University”, Dnipropetrovsk, 2014.

The thesis concerns scientific generalization and development of scientific and methodical approaches and practical recommendations as for economic substantiation of mining-and-processing integrated works strategic progress in terms of incomplete economic certainty.

The thesis generalizes theoretical approaches to formulate development strategy for iron ore enterprises in terms of incomplete determination of economic environment; approaches to evaluate level of strategic development of enterprises have been defined; factors under estimation have been analyzed; effect of internal environment as well as external environment on the activities of enterprises engaged in iron ore raw materials mining, preparing, and processing have been assessed.

Technical tool to evaluate probability of changes in enterprise development factor under the impact of economic environment factor has been worked out. Technical approach to evaluate and forecast hazardous level as for economic environment factors effect on integrated works development has been improved. Technical tool to substantiate measures of investment project for implementing technological objects of enterprise has been developed. Expediency of technical approach application to determine the order of the measures implementation as an integral part of enterprise investment project has been substantiated.

Key-words: mining-and-processing integrated works, strategic development, economic environment, factor, influence probability, investment project.